

Ma nagyon futtatják Baka Istvánt Szegeden, hiszen szekszárdi születése ellenére tanulmányai, pályája, sőt halála is ehhez a városhoz kötik. Nem véletlen tehát, hogy szegedi irodalmárok írták róla a legtöbb tanulmányt, s hogy a *Tiszatáj* jelentette meg egyik legismertebb kötetét újra. A *Sztepan Pehotnij testamentuma* az 1994-es kiadást követően most két nyelven jelent meg, a magyar *eredeti* fordítás mellé felvették az orosz is.

Bakának az orosz költői hagyományban való folyamatos jelenléte azt eredményezte, hogy gyakorlatilag a sajátjának érezhette a nem anyanyelvén írott irodalmat. Egész költészete, de kiváltképp ez a kötet, mélyen emlékeztet Brodskij és Tarkovszkij nyelvére, s mivel ők Mandelstam, Blok, Ahmatova, Cvetajeva, és többek közt Paszternák tradícióján kondicionálódtak, az egész 20. sz.-i orosz líra fellelhető Bakánál. A 94'-es kötet ezért is téveszthette meg a recepciót, és mivel a szerző titkolta, hogy ezek a versek saját produkciói, a kritikusok sokáig el is hitték a fikciót, miszerint a *Testamentum* fordítás. Az idegen kultúrába való szerves beépülése miatt nem is biztos, hogy a könyvben szereplő darabok szerepversként értelmezhetők csupán. Erre enged következtetni, hogy a Sztepan Pehotnij álnév a magyar Baka István durva tükörfordítása, ami metonimikusan úgy értelmezhető, hogy az orosz sors és Baka István sorsa a név által összefonódik. A fikciót tehát az legitimizálja, és teszi *maszk nélkülivé*, hogy a költő önmagát írja meg, csak éppen idegen nyelvi környezetbe helyezi bele.

Az orosz lírai hagyományhoz való kötöttség interiorizálódását jelzi, hogy a cím is gyakran intertextuális, így expliciten is kötődik az orosz lírikusokhoz. Hasonló a hangvitel, a retorikai felszereltség és a beszédmód. Brodskijhoz hasonlóan (Brodskij *Új élet* címen megjelent kötetét Baka fordította), végtelenül komor és depressziós versek ezek, sötét trópusokkal. Az orosz költészetet nemcsak stílusával imitálja Baka István, hanem colour localok organikus beépítésével: Raszkolnyikov, a moszkvai metró, Néva-part, scsí-szag, vonatállomás, Lenin-ikonosztáz, osztályidegen, hó és üszök, pirogárus... sat. Az intertextualitást azonban nem a kortárs költészet felől értelmezi, megtartja a hagyományos műfajokat és formákat, nem fekszik alá a posztmodern regiszterkeverő, a nyelvet széthullásban látó tendenciáinak. Bár ez nem annyira egyértelmű, mivel a szerző a lágernyelmet klasszikus romantikával ötvözi, a metró alvilágát a görög mítoszokkal veti össze (39.o.), a pusztulást pedig tematikusan illeszti verseibe. Az „elgyürödött-otthonos szavakból” (81.o.) történő *újraírás* ellenére, mégis izgalmas képszerkesztést tud létrehozni. Olyan megkövesedett trópusokat, mint például a „lobog a tűz”(17.o.) minden ironia nélkül ír le, s az „Oroszország asszonyaihoz”(27.o.) fojtott pátosza autentikus bír maradni.

Erőteljesen kérdéses tehát, mennyiben szerepversek és maszkok ezek a versek. A *fordítás* szó értelme itt némiképp módosul; nélküli a fordítás alapjául szolgáló eredetit, az orosz költészeti hagyomány magáévá tételével azonban ilyenfajta 'alap' hiányában is könnyedén összetéveszthető egy 'valódi' fordítás-kötettel. Most az orosz fordítás (vagyis a fikció szerint: *visszafordítás*) segítségével a kötetet orosz nyelven is lehet olvasni, s nagy a kísértés, hogy egy nem létező helyébe konkrét költőt sejtünk. Persze, ahogy Sztepan Pehotnij *helyett*, úgy például Brodskij *nevében* is lehet, hogy Baka Istvánt olvasunk.

Egy g.

(Baka István: *Sztepan Pehotnij testamentuma*. Tiszatáj, 2001.)